

УДК 323.1:821.162.1-92(477.83/.86) “193”

Володимир КОМАР

“БЮЛЕТЕНЬ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ” У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ГАЛИЧИНИ В 1932–1938 РОКАХ

Висвітлено роль “Бюлетеня польсько-українського” (БПУ) і його редактора В. Бончковського у формуванні політики нормалізації польсько-українських відносин у Галичині в 1935 р. Практична діяльність В. Бончковського була спрямована на подолання міжнаціональних антагонізмів у Галичині, що, на його думку, відповідало державним інтересам Польщі. Незважаючи на поразку нормалізації й політики прометеїзму загалом, діяльність БПУ залишила помітний слід в суспільно-політичному житті Галичини й сприяла налагодженню польсько-українського порозуміння.

Ключові слова: “Бюлетень польсько-український”, В. Бончковський, нормалізація, прометеїзм, Галичина, польсько-українські відносини.

Прийшовши до влади в Польщі внаслідок травневого перевороту 1926 р., прихильники Ю. Пілсудського прагнули “оздоровлення” політичного й економічного клімату в державі, що передбачало й поліпшення відносин у сфері національної політики, зокрема в українському питанні – найгострішому в Галичині. Позитивні зміни у польсько-українських відносинах настали завдяки активній діяльності Т. Голувка, який мав спеціальне доручення від Ю. Пілсудського¹. У 1927 р. він очолив Східний відділ МЗС, що під його керівництвом займався реалізацією концепції прометеїзму, яка була спрямована на розпад СРСР і побудову на пострадянському просторі демократичних держав під егідою Польщі. Діставши можливість впливати на формування державної політики, Т. Голувко декларував польсько-українське порозуміння, яке він розглядав у контексті зовнішньої політики Польщі.

Табір санації, визначивши стратегічну лінію на державну асиміляцію меншин, не зумів виробити шляхів і методів її реалізації². У зв’язку з цим реалізація політики прометеїзму вже на початку 30-х рр. ХХ ст. наштовхнулася на спротив окремих елементів з апарату влади. Поступово в панівному таборі санації відбувалася еволюція в бік ендецьких методів розв’язання української проблеми³. Типовим прикладом відходу пілсудчиків від реалізації програми державної асиміляції

¹ Centralny Archiwum Wojskowy (далі – CAW). – Oddział II Sztabu Głównego (Od. II Szt. Gł.), sygn. I.303.4.5577, k. 2 (Biuletyn Polsko-Ukraiński. Referat).

² *Chojnowski A.* Konsepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / A. Chojnowski. – Wrocław, 1979. – S. 91–106.

³ *Швагуляк М.* “Пацифікація”. Польська репресивна акція в Галичині 1930 р. і українська суспільність / М. Швагуляк. – Львів, 1993. – С. 24.

стала сумнозвісна пацифікація українського населення Галичини, кульмінація якої тривала від 29 вересня до 16 жовтня 1930 р.

Під приводом боротьби з саботажними виступами УВО і ОУН військо й поліція нищили культурно-просвітні заклади, відбувалося побиття мирного населення, було віддано до суду 909 українців, серед них п'яти депутатів Сейму республіки⁴. Редактор “Нової зорі” О. Назарук не довіряв офіційній інформації про масові саботажні акції українців. Він стверджував, що провокації робили самі поляки, а й нерідко бандити для полегшення грабунку. Членів УВО, звинувачених у цих акціях, він уважав найшляхетнішими особами серед української молоді, які служили ідеї самостійної України⁵.

Парадоксально, але розпорядження щодо проведення пацифікації віддав особисто Ю. Пілсудський, який на той час виконував обов'язки прем'єр-міністра Польщі. Його дії польські історики пояснюють намаганням навести порядок у “неспокійній” Галичині⁶.

Змінити негативне ставлення українців до Польської держави було вирішено за допомогою порозуміння з найвпливовішою західноукраїнською партією – Українським національно-демократичним об'єднанням (УНДО)⁷. Декларуючи політику боротьби з українським комуністичним рухом, з одного боку, і з націоналістичним рухом в Західній Україні, з іншого, прометеївські кола шляхом співпраці з УНДО намагалися здобути прихильність українців Галичини до Польської держави. Платформою для взаємного порозуміння мало бути визнання польського кордону вздовж р. Збруч в обмін на “визволення” України від радянської влади.

У 1931 р. відбулося декілька таємних зустрічей польських урядовців із впливовими українськими політиками з УНДО. З польського боку офіційні розмови проводили голова Безпартійного блоку співпраці з урядом (ББСУ) Т. Голувко і депутат Сейму Я. Єнджеєвич. Українців Галичини представляв М. Галуцинський, який виконував обов'язки голови Української парламентської репрезентації (УПР)⁸. Однак домовленостей не було досягнуто. Ситуація ще більше загострилася після вбивства членами ОУН у Трускавці 29 серпня 1931 р. найактивнішого поборника угоди між УНДО та санаційним урядом Т. Голувка⁹.

Аналізуючи службову інформацію з різноманітних джерел, а також статті в польських, українських і радянських газетах, співробітники Генштабу Польщі робили висновки, що вбивство Т. Голувка здійснила радянська агентура із середовища ОУН, зокрема: 1) українські діячі в інтересах своєї національної справи не могли бути ані ініціаторами, ані виконавцями його вбивства; 2) реалізація атентату була

⁴ Archiwum Akt Nowych (далі – AAN), Ministerstwo Spraw Zewnętrznych (далі – MSZ). – Sygn. 2254, k. 15.

⁵ CAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5516, k. 49 (Sprawozdanie z delegacji do Lwowa i Pińska w dn. 17, 18 i 19.I.1932).

⁶ *Chojnowski A.* Консерваторська політика народowości. – S. 158.

⁷ *Соляр І.* Українське національно-демократичне об'єднання: перший період діяльності (1925–1928) / І. Соляр. – Львів, 1995. – 71 с.; *Його ж.* Консолідаційні процеси національно-державницьких сил Західної України (1923–1928) / І. Соляр. – Львів, 2010. – 150 с.

⁸ Sprawy Narodowościowe. – 1937. – № 4–5. – S. 423.

⁹ AAN, MSZ. – Sygn. 5315, mf. B21577, k. 217 (Zabójstwo ś. p. Tadeusza Hołówko. Poszukiwanie inicjatorów i sprawców zbrodni Truskawieckiej na podstawie wiadomości prasowych. 15.IV.1932 r.).

вигідна більшовикам і здійснена ними¹⁰. Участь радянських спецслужб у вбивстві Т. Голувка була для них поза всяким сумнівом. Зрозумілим було й те, що політика маршала Ю. Пілсудського, яка спиралася на сепаратизм народів СРСР, становила небезпеку для територіальної цілісності радянської держави. У цьому контексті потенційною загрозою стали особистості, які, залишаючись безпартійними, мали авторитет у суспільстві й були символами національної незалежності. Вони становили справжню небезпеку для сталінського режиму, їх найбільше боялися, й тому вони були приречені¹¹.

Усю відповідальність за виконаний атентат взяла на себе ОУН, якій для пропаганди своїх ідей у масах були потрібні резонансні події. Тим паче, що оунівці й так негативно оцінювали діяльність Т. Голувка. Про це свідчили статті в націоналістичній пресі: "...Т. Голувко проводив шкідливу діяльність для ідей незалежної України. Він був небезпечним тому, що вважався приятелем українського національного руху"¹²; "Т. Голувко дезорієнтував польську суспільно-політичну думку й своїми поглядами виводив її з рівноваги"¹³. Причетність ОУН до вбивства відомого польського політика назовні виглядала логічною і не викликала сумніву в широкій громадськості, хоча самі виконавці атестату "Білас і Данилишин ані під час слідства, ані під шибенецею про вбивство Т. Голувка не призналися"¹⁴.

Після трагічної загибелі Т. Голувка залишилася нереалізованою його ідея про створення спільного польсько-українського часопису як платформи майбутнього порозуміння. Реалізувати цей задум було доручено В. Бончковському. На початку 1932 р. він із групою студентів прибув до Львова, щоб на місці зорієнтуватися в ситуації. Тут за його ініціативою було організовано зустріч провідних українських політиків Галичини, редакторів: "Нової зорі" – О. Назарука, "Мети" – В. Кузьмовича, "Нового часу" – Д. Паліва¹⁵.

У Львові також обговорювали створення спільного польсько-українського журналу¹⁶, завданням якого було переконати українців у щирості польських намірів щодо ідеї незалежної України. Журнал мав сприяти створенню атмосфери взаємного довір'я й ґрунту для співпраці українських національних сил з пілсудчиками. Польська сторона сподівалася переорієнтувати вектор українського націоналізму з антипольського напрямку на антирадянський¹⁷. Після створення Наддніпрянської України галичанам обіцяли автономію в складі Польщі, яка мала трансформуватися на зразок швейцарської федерації. Українці Є. Назарук, В. Кузьмович і Д. Паліів довідалися від В. Бончковського про наміри видавати часопис. У спогадах Я. Дашкевича також знаходимо підтвердження того, що українська політична й наукова еліта була поінформована про діяльність В. Бончковського. Зокрема, О. Луцький, О. Доценко та М. Кордуба схвально оцінювали старання "польських інтелектуалів-

¹⁰ SAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5549, k. 17 (Zabójstwo ś.p. Tadeusza Hołównki).

¹¹ Ibidem. – K. 22.

¹² Сурма. – 1932. – № 10; Там само. – № 11.

¹³ Мета. – 1932. – 6 жовтня.

¹⁴ *Посівнич М.* Білас і Данилишин. Життя на тлі історії ОУН / М. Посівнич. – Львів, 2009. – С. 55.

¹⁵ SAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5516, k. 49 (Sprawozdanie z delegacji do Lwowa i Pińska w dn. 17, 18 i 19.I.1932).

¹⁶ Ibidem. – Sygn. I.303.4.5516, k. 58 (Sprawozdanie z delegacji do Lwowa w dn. 17, 18 i 19.I.1932).

¹⁷ Ibidem. – K. 59–60.

українофілів” на користь “українсько-польського порозуміння”¹⁸. Справою нового польсько-українського видання зацікавилися петлюрівці у Варшаві, зокрема Є. Маланюк назвав його “новою ерою у відносинах між двома народами”¹⁹.

Прометеївський журнал під назвою “Biuletyn Polsko-Ukraiński” (“Бюлетень польсько-український” (БПУ)) було створено в 1932 р. Його редактором став В. Бончковський, співпрацівниками: Є. Маланюк, П. Васиньчук, Б. Лепкий, Ф. Ібянський (псевдонім – Фелікс Загора), І. Рудницький (псевдонім – Іван Кедрин), М. Яцулевич²⁰. Серед працівників редакції БПУ були відомі українці: письменник Б. Лепкий, поет Є. Маланюк та публіцист І. Кедрин-Рудницький. Авторитет Б. Лепкого в українському й польському суспільствах сприяв зближенню між двома слов’янськими народами²¹. Редактор популярної в Західній Україні газети “Діло” І. Кедрин-Рудницький став постійним дописувачем і таємним посередником редакції БПУ з УНДО у Львові²². Щомісячна зарплата І. Кедрин-Рудницького в бюлетені становила 150 зл. Є. Маланюк потрапив до редакції бюлетеня завдяки С. Стемповському²³, з яким разом ще в 1920 р. працював в уряді УНР²⁴. Поява на шпальтах маловідомого видання прізвищ видатних українців мала сприяти налагодженню конструктивного польсько-українського діалогу.

Поступово навколо редакції БПУ сформувалося гроно співробітників, які тісно співпрацювали з редактором В. Бончковським і друкували статті, присвячені актуальним проблемам польсько-українських відносин. Серед них: Л. Василевський, С. Лось, Б. Лепкий, М. Кордуба, Р. Смаль-Стоцький, В. Біднов, С. Папроцький, А. Бохенський, Є. Погоновський, С. Баран, С. Хруцький, П. Ковжун, С. Стемповський. На шпальтах БПУ друкували свої статті “націоналіст Є. Маланюк”, видатний польський письменник Ян Парандовський, греко-католицький митрополит Андрей Шептицький, співробітник польської розвідки В. Пельц²⁵. Залучення редакцією знаних і впливових осіб проводили з метою польсько-українського порозуміння.

У вересні 1932 р. вийшов друком польською мовою перший номер БПУ, в якому В. Бончковський констатував, що “...на маргінесі творення польської рації стану в українському питанні став викристалізовуватися напрям зближення польського та українського народів”²⁶. Джерела фінансування БПУ формувалися з урядових субвенцій і дотацій, насамперед військової розвідки, МЗС і МВС. Наклад бюлетеня

¹⁸ Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури / Я. Дашкевич. – 2-ге вид., випр. й доповн. – Львів, 2007. – С. 595.

¹⁹ SAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5516, k. 44 (Sprawozdanie z delegacji do Lwowa w dn. 23 i 24.II.1932).

²⁰ Російський государственный военный архив (далее – РГВА). – Ф. 461. – Оп. 1. – Д. 1. – Л. 171 (Wyd-wo “Biuletyn Polsko-Ukraiński”).

²¹ Сюдюков І. Роль Богдана Лепкого у зближенні української та польської культур / І. Сюдюков // Війни і мир / [за заг. ред. Л. Івшиної]. – Київ, 2004. – С. 255.

²² SAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5577, k. 3–4 (Nota sprawozdawcza za rok 1933. Biuletyn Polsko-Ukraiński).

²³ *Pobóg-Malinowski W.* Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945 / W. Pobóg-Malinowski. – Londyn, 1956. – T. 2. – Cz. 1. – S. 502.

²⁴ Куценко Л. “З Варшавою пов’язаний міцно”. Євген Маланюк і польські митці / Л. Куценко // Війни і мир / [за заг. ред. Л. Івшиної]. – Київ, 2004. – С. 263.

²⁵ SAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5577, k. 2 (Nota sprawozdawcza za rok 1933. Biuletyn Polsko-Ukraiński).

²⁶ Ibidem. – K. 1–2 (Biuletyn Polsko-Ukraiński).

в різні періоди сягав від 2000 до 3000 тисяч примірників. Серед загалу ширилася версія, що БПУ був незалежним друкованим виданням.

Нерідко в роботі бюлетеня траплялися курйозні випадки. Про це повідомляли начальника Відділу II читачі – польські патріоти, які гаряче вболівали за свою державу. З листа одного анонімного автора довідуємося про його обізнаність з українською проблематикою. Він обурювався, що матеріали в БПУ підібрані так, “...нібито всі нещастя українців сталися з вини Польщі”²⁷. Читаємо далі: “... якийсь Станіслав Лось ... робить з короля Яна Собеського мало не українця”²⁸. Зауважимо, що цей випадок був непоодиноким. Поляки, які жили в Галичині, відчуючи кількісну перевагу українців, болісно сприймали вияви українофільства на сторінках БПУ. Вони не могли збагнути мотивів і хитросплетінь високої політики, якими керувалася його редакція. Так звані “кресові” поляки сприймали ідею польсько-українського порозуміння як проукраїнську. Це вже згодом В. Бончковський намагався пояснити, що політику державної асиміляції проводять насамперед в інтересах Польщі і що діячі прометеївського руху не українофіли, а здорові прагматики²⁹. Але його аргументи не були почутими й губилися в лементі ендецької критики. Їхні гасла, прості й зрозумілі, як, наприклад: “Польща – для поляків”, ефективніше торували шлях до “душі” пересічного поляка. Тому ендецьку опозицію в Польщі справедливо йменували “урядом душ”.

У роботі БПУ траплялися серйозні ідеологічні прорахунки, коли його політична лінія розходилася, а нерідко суперечила офіційній політиці держави. На початку 30-х рр. ХХ ст. польська влада на теренах української Гуцульщини розпочала регіональний експеримент, метою якого було створення окремого гуцульського етносу. Втіленням цих планів у життя зайнялося вище командування Війська польського. На їхній погляд, колонізація гуцулів через проживання у важкодоступних гірських районах та притаманний їм консерватизм була неможливою. Тому вони виступили за відокремлення цієї етнографічної групи і протиставлення її решті українства. Поразка “гуцульського експерименту” стала очевидною в кінці 1938 р., коли розпочалися масові втечі гуцульської молоді в Чехословаччину на підтримку Карпатської України. Саме це довело єдність української нації і фікцію існування окремого гуцульського народу.

В одному з номерів БПУ було об’єктивно відображено польську політику на Гуцульщині й зазначено, що гуцули не становлять аморфного матеріалу для національної асиміляції, бо вони свідомо воювали проти поляків у 1918–1919 рр.³⁰. Тобто гуцули – це ті самі українці, які боролися за незалежну українську державу – ЗУНР. Такої ж думки дотримувався Т. Шетцель: “...гуцулів не можна трактувати як окреме плем’я, бо вони українці”³¹. Однак появу такої публікації він вважав

²⁷ Ibidem. – К. 3 (Wielcy Szanowny Panie Pułkowniku! 2 września 1933 r.).

²⁸ Ibidem.

²⁹ Bączkowski W. Nie jesteśmy ukrainofilami / W. Bączkowski // Nie jesteśmy ukrainofilami. Polska myśl polityczna wobec Ukraińców i Ukrainy. Antologia tekstów / [pod red. P. Kowala i in.]. – Wrocław: Kolegium Europy Wschodniej, 2002. – S. 141–146.

³⁰ Święto Huculszczyzny // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1933. – № 11. – S. 1.

³¹ AAN, MSZ. – Sygn. 5217, k. 107–108.

політичним прорахунком³², бо недоцільно було, на його погляд, піддавати сумніву офіційну лінію в національній політиці на Гуцульщині. Цей епізод з діяльності БПУ засвідчує подвійні стандарти у політиці пілсудчиків щодо українського питання. З одного боку, декларували гасла порозуміння, а з іншого, толерували політику ендеків. Загалом політика ендеків і пілсудчиків в українському питанні відрізнялася лише тактичними кроками, а стратегічна мета – створення Великої Польщі – однаково ігнорувала право українців на існування самостійної соборної держави.

8 червня 1933 р. відбулося перше засідання “Польсько-українського товариства”, заснованого за ініціативою незмінного редактора БПУ – В. Бончковського. Метою товариства було залучення до співпраці представників обох національностей, на яких би зміг спертися у своїй діяльності БПУ. У приміщенні Східного інституту зібралися засновники товариства: Л. Василевський, С. Седлецький, О. Гурка, В. Жимовський, Я. Голувко, М. Підвисоцька, М. Прондзинська, Г. Бончковська, М. Свіховський, Б. Завадовський, В. Бончковський, Ф. Ібянський, М. Яцулевич, К. Симонолевич (старший). Мета зібрання – обговорення платформи польсько-українського зближення та створення на цій основі організації. Головою товариства було обрано С. Стемповського³³.

Активними членами “Польсько-українського товариства” стали: з польського боку – Л. Василевський, С. Седлецький, С. Лось, К. Симонолевич (старший), К. Симонолевич (молодший), С. Папроцький; з українського боку – Р. Смаль-Стоцький, Є. Маланюк, П. Васинчук, І. Кедрин³⁴. Начальник Східного відділу МЗС майор Т. Шетцель відзначав активну роботу Є. Маланюка і П. Васинчука. Однак найціннішими працівниками він вважав І. Кедрину-Рудницького і Б. Лепкого. “Польсько-українське товариство”, утворене на засадах прометеїзму, об’єднало у своїх лавах прихильників різних політичних течій. Маючи авторитет у польському та українському суспільствах, вони формували громадську думку в руслі порозуміння між двома народами. Висхідним пунктом в агітації було переконання, що поляки та українці – два братні слов’янські народи, що є автохтонами на землях Галичини і Волині та волею долі приречені на мирне співжиття³⁵.

12 жовтня 1933 р. у приватному помешканні капітана Е. Харашкевича відбулося зібрання товариства, на якому були присутні також: М. Свіховський, капітан Айкешлейн, капітан Глінський, В. Вольський, І. Пашковський, С. Папроцький, В. Бончковський, Ч. Міськевич, С. Ламєвський. Були запрошені, але з невідомих причин не прийшли: Г. Сухенек-Сухецький, Ю. Скажунський, А. Кавалковський. Відкриваючи засідання, капітан Е. Харашкевич наголосив на відмінності між політикою польського державного та недержавних народів, наприклад, українців. Державний народ, на його переконання, проводить помірковану, реальну й відповідальну політику. У недержавних народів переважає матеріальний максималізм³⁶.

³² CAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5577, k. 1 zw (Zastrzeżenia Szefa Oddziału co do linii politycznej Biuletyniu Polsko-Ukraińskiego. 29.IX.1933 r.).

³³ Ibidem. – Sygn. I.303.4.5561, k. 105zw., 109, 112 (Stowarzyszenie Polsko-Ukraińskie. 21.II.1934 r.).

³⁴ Ibidem. – Sygn. I.303.4.5577, k. 1–2 (Biuletyn Polsko-Ukraiński).

³⁵ Ibidem. – K. 9 (Biuletyn Polsko-Ukraiński); *Bączkowski W. Sprawy ukraińskie w świetle obrony państwa / W. Bączkowski // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1936. – № 47. – S. 1–2.*

³⁶ CAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5577, k. 3 (Sprawozdanie z zebrania w Sprawie Biuletyniu Polsko-Ukraińskiego u kpt. E.Charaszkiewicza w dniu 12.X.1933 r.).

Від імені директора ІДНП на зібранні виступав С. Ламевський. Він заявив: “Видаючи бюлетень кожного місяця, ми не повинні сприяти консолідації і зміцненню українського фронту”³⁷. Тобто розвиток українського національно-визвольного руху мусив мати обмежений і керований характер. Тут, на наш погляд, простежується помилкове переконання керівників прометеївського руху щодо нездатності українців самостійно будувати власну державу. В цьому вони були солідарними з ендеками, які заявляли про неготовність української нації до самостійного державного існування. Упереджене ставлення польських політиків штовхало українців на шлях національного радикалізму й неприйняття союзу з Польщею. Українці були переконані в тому, що політика недержавної нації мала підготувати ґрунт для здобуття незалежності³⁸.

На черговому зібранні “Польсько-українського товариства”, яке відбулося 14 жовтня 1934 р. у приватному помешканні Е. Харашкевича, обговорювали програму врегулювання на “кресах” на найближче півріччя. Тут були присутні: С. Блонський, Е. Харашкевич, В. Гуттри, Ф. Ібянський, А. Кавалковський, С. Ламевський, Ч. Міськевич, С. Папроцький, Ю. Скажинський, К. Симонолевич, В. Бончковський, В. Пельц³⁹. Редактор В. Бончковський представив спеціально підготовлений реферат на тему “Українська проблема”⁴⁰, в якому, зокрема, зазначив, що не підтримує політики влади щодо створення мононаціональної держави. На його переконання, розширення польського національного інтересу за рахунок меншин може призвести до активізації українських націоналістів. Вихід із ситуації, на його думку, треба було шукати в компромісі між двома народами. В. Бончковський переконував присутніх, що держава мусить змінити ставлення до українців, щоб створити їм належні умови культурного та економічного розвитку. Водночас він уважав за доцільне виховувати українців як лояльних громадян Польської держави і спрямовувати український націоналізм в антирадянському напрямі. Завершуючи свій виступ закликом до боротьби з виявами польського націоналізму, В. Бончковський ще раз наголосив, що в інтересах створення Великої Польщі потрібно прагнути до співпраці з українцями⁴¹.

“Польсько-українське товариство”, незважаючи на періодичні зібрання, існувало лише формально і в політичному житті Польщі було майже не помітним. Натомість окремі його діячі провадили активну роботу на ниві польсько-українського порозуміння. Особливо це стосувалося редактора і співробітників БПУ. Починаючи з 1933 р., на шпальтах бюлетеня регулярно друкували статті В. Бончковського, які пропагували ідею нормалізації відносин між польським і українським народами⁴². До цієї діяльності активно долучилися граф С. Лось, А. Бохенський, І. Кедрин-Рудницький⁴³.

³⁷ Ibidem.

³⁸ *Целевич В.* Роль політики в житті нації / В. Целевич // Діло. – 1935. – 5 січня.

³⁹ SAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5577, k. 2 (Zebranie dnia 14 listopada 1934 r. godz. 19-ta w mieszkaniu p. Kpt. Edm. Charaszkiwicza).

⁴⁰ Ibidem. – K. 1 (Sprawozdanie z posiedzenia z dnia 14.XI.1934 r.).

⁴¹ Ibidem. – K. 1 zw.

⁴² Ibidem. – K. 15 (Biuletyn Polsko-Ukraiński).

⁴³ SAW. – Od. II Sz. Gł., sygn. I.303.4.5577, k. 5 (E. Charaszkiwicz. Organizacja i praca Biuletynu Polsko-Ukraińskiego. 8.III.1935 r.).

Документи свідчать, що від 1933 р. В. Бончковський брав активну участь у налагодженні політичних контактів між лідерами УНДО та урядом Польщі. За підтримки вдови Т. Голувка він добивався аудієнції в міністра М. Зиндрам-Косцялковського⁴⁴. Розмові в МВС передувала кропітка підготовча робота. Документи наочно ілюструють, які аргументи добирав В. Бончковський, щоб переконати міністра М. Зиндрам-Косцялковського в необхідності зміни політичного курсу Польщі в українському питанні. Зокрема, слова одного урядника з так званих “східних кресів” вказують на хибну поінформованість міністра в національному питанні: “У нас всі брешуть... так інформація від коменданта поліції доходить до воєводи, який збирає всю брехню до купи і дає неточну інформацію для прийняття рішень у Варшаві”⁴⁵.

У травні-червні 1935 р. на кількох неформальних зустрічах представників УНДО з урядовцями було досягнуто порозуміння, що відоме як нормалізація польсько-українських відносин в Галичині. Усно домовилися керівництво УНДО (В. Мудрий, В. Целевич, О. Луцький) і польський прем’єр-міністр М. Зиндрам-Косцялковський. Базою для нормалізації стала антирадянська платформа. Причиною цієї угоди, з одного боку, було схвалення в Польщі нової виборчої ординації, яка унеможлиблювала обрання до польського парламенту українських послів і сенаторів, з іншого – погіршення міжнародного стану української справи, спричинене радянськими репресіями в УСРР. Нормалізація стосувалася лише Галичини. Проти неї виступили інші українські політичні партії. Унаслідок нормалізації уряд запропонував деякі поступки для українців в економічній і культурній сферах. Укладення угоди давало змогу кандидатам з УНДО бути обраними до парламенту. Натомість УПР голосувала за бюджет і військові законопроекти Польщі. Укладення нормалізаційної угоди фактично перекреслило можливість консолідації навколо ідеї скликання ВНК⁴⁶.

Невиконання польським урядом зобов’язань і посилення антиукраїнського тиску призвело до кризи й створення опозиції в УНДО (Д. Левицький, К. Левицький, І. Кедрин-Рудницький, С. Баран). Унаслідок цього в грудні 1938 р. голова УНДО В. Мудрий проголосив нормалізацію недійсною⁴⁷. Тоді ж відбулося згортання багатьох прометеївських програм, зокрема й “Бюлетеня польсько-українського”.

Отже, створення “Бюлетеня польсько-українського” в 1932 р. мало сприяти реалізації концепції прометеїзму у внутрішній політиці Польщі. Це насамперед стосувалося вирішення українського питання як найгострішого в Галичині й переорієнтації вектора українського націоналізму з антипольського напрямку на антирадянський. Прикладом реалізації цієї політики стала нормалізаційна угода між урядом Польщі й УНДО 1935 р., яка значною мірою стала можливою завдяки діяльності редактора БПУ В. Бончковського. Незважаючи на поразку нормалізації й політики прометеїзму загалом, діяльність БПУ залишила помітний слід у суспільно-політичному житті Польщі й сприяла налагодженню польсько-українського порозуміння.

⁴⁴ Ibidem. – Sygn. I.303.4.5577, k. 22 (Przyjęcie red. W. Bączkowskiego przez Ministra Spraw Wewnętrznych 9.III.1935 r.).

⁴⁵ Ibidem. – Sygn. I.303.4.5577, k. 1 (Notatka w sprawie ukraińskiej w Polsce w dniu 8.III.1935 r.).

⁴⁶ Державний архів Івано-Франківської області. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 1305. – Арк. 76.

⁴⁷ Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Перевидання в Україні / [ред. В. Кубійович]. – Львів, 1993. – Т. 1. – С. 563–565..

Volodymyr Komar. “Bulletin of the Polish-Ukrainian” in social and political life in Galicia 1932–1938 rr.”

The article highlights the role of the “Bulletin of the Polish-Ukrainian” (BPU) and its editor V. Baczkowski in forming policy on normalization of Polish-Ukrainian relations in Halychyna in 1935. Practical activities of V. Baczkowski were aimed at overcoming international antagonisms in Halychyna. In his view they agreed with state interests of Poland. Despite the defeat the normalization and policy prometheism generally BPU activity has left its mark in social and political life in Galicia and contributed to the establishment of the Polish-Ukrainian agreement.

Key words: “Bulletin of the Polish-Ukrainian”, V. Baczkowski, normalization, Prometheism, Galicia, Polish-Ukrainian relations.